

**ИНДУСТРИЯИ МАВОДИ ҒИЗОИ,
ЗАХИРА ВА ТАШКИЛИ СОҶАИ
ТАЪМИНОТИ ҒИЗОИИ САӢЁҶОН ДАР
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

Сангинов Мирзосодик Маҳмадшафиевич,
унвонҷӯи кафедраи географияи табиии МДТ
«ДДХ ба номи акад.Б.Ғафуров» (Тоҷикистон,
Хучанд)

**ПИЩЕВАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ,
СКЛАДИРОВАНИЕ И ОРГАНИЗАЦИЯ
ГАСТРОНОМИЧЕСКОГО ТУРИЗМА В
РЕСПУБЛИКЕ ТАДЖИКИСТАН**

Сангинов Мирзосодик Маҳмадшафиевич,
соискатель кафедры естественной географии
ГОУ «ХГУ имени академика Б. Гафурова»
(Таджикистан, Худжанд)

**FOOD INDUSTRY, WAREHOUSING AND
ORGANIZATION OF GASTRONOMIC
TOURISM IN THE REPUBLIC OF
TAJIKISTAN**

Sanginov Mirzosodik Makhmadshafievich,
applicant of the Department of Natural Geography,
SEI "KhsU named after acad. B.Gafurov"
(Tajikistan, Khujand), masudapsh@mail.ru

Калидвожаҳо: хизматрасонӣ, муассисаҳои гизо, шаклҳои хизматрасонӣ, гизонома ва намудҳои он, сайёҳии хоричӣ, меҳмонхонаҳо, навъҳои ташикли гизо, намудҳои хизматрасонӣ, нишонаҳои байналмилалии ташикли гизо, раванди тақомули ташикли гизо.

Дар мақола масъалаҳои соҳаи таъминоти гизои сайёҳон баррасӣ карда шуда, таснифоти муассисавӣ, намуди моликият, маҳалли ҷойгиришавӣ, усули хизматрасонӣ, дараҷанокӣ, номгуӣ гизо, речаи хизматгузорӣ ва дигар масоили марбут ба сайёҳӣ қайд карда шудаанд. Муайян карда шудааст, ки дар самти таъминоти гизои сайёҳон муҳайё намудани шароити мусоид барои хӯрокхӯрӣ мавқеи ҳалкунанда дошта, интихоби намуди таъом беиштар ба анъанаҳои миллии макони сайёҳӣ таъя менамояд. Дар натиҷаи таҳлили захираҳои маҳаллӣ имконияти тақомули таъминоти сайёҳон бо гизои хушсифати мувофиқ ба диду таъби онҳо ошкор карда шуда, ҷабҳаҳои тадқиқи имкониятҳо муҳокима мегарданд.

Ключевые слово: услуга, предприятие питания, формы услуг, меню и её виды, зарубежный турист, гостиницы, типы услуг, процесс совершенствования, организация питания.

В статье рассматриваются вопросы обеспечения питания туристов, включая классификацию учреждений, виды собственности, местоположение, методы обслуживания, категории, ассортимент пищи, режим обслуживания и другие вопросы, связанные с туризмом. Установлено, что в сфере обеспечения питания туристов важнейшую роль играет создание благоприятных условий для питания, а выбор типа пищи в основном зависит от национальных традиций места туризма. В результате анализа местных ресурсов выявлены возможности для улучшения питания туристов посредством высококачественной еды, соответствующей их вкусам и предпочтениям, а также обсуждаются аспекты реализации этих возможностей.

Key words: service, catering establishment, service forms, menu and its types, foreign tourist, hotels, service types, improvement process, catering organization.

The article examines the issues of catering for tourists, including the classification of institutions, types of ownership, location, service methods, categories, food assortment, service mode and other issues related to tourism. It has been established that in the sphere of catering for tourists, the most important role is played by the creation of favorable conditions for food, and the choice of food type mainly depends on the national traditions of the tourist destination. As a result of the analysis of local resources, opportunities for improving the nutrition of tourists through high-quality food corresponding to their tastes and preferences were identified, and aspects of implementing these opportunities were discussed.

Сайёҳони хоричӣ ва дохилӣ новобаста аз синну сол, чинс ва дорой давоми давраи саёҳат ба истеъмоли ғизои хушсифат ниёз доранд, ки он аз талаботҳои асосии организми инсон маҳсуб меёбад. Қонеъ гардонидани талаботи сайёҳон бо ғизои мувофиқ бо назардошти афзудани теъдоди сайёҳон ба соҳаи муҳими саноати хӯрокворӣ мубаддал ёфтааст. Мебояд қайд кард, ки олимону коршиносони соҳаи иқтисодиёт соҳаи таъминоти сайёҳон бо ғизоро ҳамчун соҳаи алоҳидаи иқтисодиёт меҳисобанд ва пешниҳод менамоянд, ки соҳаи мазкур дар радифи саноати хӯрокворӣ баррасӣ карда намешавад. Зеро, дар натиҷаи таснифоти таркибии соҳаи таъминоти ғизоӣ ошкор карда шудааст, ки хусусиятҳои

соҳавӣ мавҷуданд, ки фарқияти куллии соҳаи таъминоти ғизоро аз саноати хӯрокворӣ нишон медиҳанд. Масалан, саноати хӯрокворӣ асосан коркарду истеҳсоли маводҳои мухталифи ғизои истеъмолро дарбар гирифта бошад, дар соҳаи таъминоти сайёҳон бо ғизо намуди муассисаи хизматрасонӣ, дараҷа ва усули хизматрасонӣ ва ғайра мебошанд, ки ба саноати хӯрокворӣ марбут буда наметавонанд [1].

Аслан, таъмини талаботи физиологии сайёҳ ба ғизо мебояд аз ҷониби ташкилкунандагони сайёру сайёҳат дар маҷмӯи хизматрасонӣ ворид бошад. Дар ин чода вобаста ба талабот, диду таъби сайёҳони ҳам дохилию ва ҳам хориҷӣ навъҳои гуногуни муассисаҳо, аз қабилӣ тарабхона, қаҳвахона, ошхона, чойхона дараҷанокии хизматрасонӣ (люкс, оӣ, яқум, бе категория ва ҳоказо) фарқ мекунанд. Алалхусус, дар таълимоти сайёҳ бо ғизои зарурӣ бештар ба таркиби хизматрасон- речаи хизматрасонӣ ва сатҳи одоби пешхизматҳо низ аҳамияти хоса мебозад. Муайян карда шудааст, ки аксарияти сайёҳони хориҷӣ аз хизматрасонии муассисаҳои хӯроқи худонашаванда (FAST FOOD) ба монанди Макдоналдс, Бургер, Кинд, питсерихо ва амсоли онҳо дилбазан шудаанду ҳангоми сайёҳат ба кишвари дигар бештар ба хӯрокҳои маҳаллӣ ва таъомули миллии истеъмоли ғизо мароқ зоҳир менамоянд. Ҳатто сайёҳи дохилӣ низ дар соҳаи таъминоти худ бо ғизо хусусиятҳои хоса дорад, ки аз тавҷӯҳи омӯзиши хӯрокҳои маҳаллӣ дигар сарчашма мегирад. Масалан, оши палавро гарчанде бо истилоҳи «оши палови тоҷикӣ» ҳамчун арзиши ғайримоддӣ ҷаҳонӣ аз ҷониби ташкилоти бонуфузи ЮНЕСКО этироф шуда бошад ҳам, усулҳои хосаи омодакӯӣ, пешниҳоди он ба миҷоз ва дигар хусусиятҳо ба мардуми шимолӣ Тоҷикистон хос аст барои сайёҳон аз минтақаҳои дигари Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳаловатбах аст. Инчунин, таъоми «курутоб» ва «шакароб» дар таъомули аҳолии водии Зарафшон, Тоҷикистони Ҷанубӣ бештар чой гирифтаасту барои сайёҳони ҳам хориҷӣ ва ҳам минтақаҳои дигари кишвар боиси омӯзиш, қонё гардонидани диди зебоипарастӣ, шиносӣ бо таъомули милли ва ҳокзо мешавад.

Алҳол, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тавассути аз ҷониби Асосгузори сулҳу ваҳдати милли – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон эълон гардидани «Соли 2018- соли рушди сайёҳӣ ва хунарҳои мардумӣ», «Солҳои 2019-2021 – солҳои рушди дехот, сайёҳӣ ва хунарҳои мардумӣ», қабули ҳуҷҷатҳои муҳими давлатӣ – стратегияи давлатии рушди сайёҳӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2020 – 2030 – ум ва ғайра заминаи мусоиди ҳуқуқӣ барои рушди соҳаи сайёҳӣ, аз он ҷумла пешрафти соҳаи таъминоти сайёҳон бо ғизо фароҳам гардидааст. Дар натиҷаи ин тадбирҳо тадриҷан афзудани шумораи сайёҳони хориҷӣ ва маъмургардии сайру сайёҳат барои аҳолии кишвар ба қайд гирифта шуда истодааст. Масалан, мувофиқи маълумотҳои оморӣ соли 2019 теъдоди сайёҳони хориҷӣ бештар аз як миллион нафарро ташкил додааст [2]. Ин раванди мусбӣ бо сабаби пандемияи умумичаҳонӣ – паҳншавии бемории сироятии COVID – 19 гарчанд коҳиш ёфта бошад ҳам, баъд аз маҳви ин бемори аз нав авҷ хоҳад гирифт. Аз ин лиҳоз, таҳқиқи имкониятҳои мавҷудаи ташкили соҳаи таъминоти ғизо барои сайёҳон яке аз масъалаи рӯзмарраи замони муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Зеро, бо назардошти гуногунрангии табиати биҳиштосо дар минтақаҳои мухталифи кишвар шароитҳои ҳархелаи таъминоти сайёҳон бо ғизо мавҷуд мебошад, ки омӯзиши ҳамҷонибаи онҳо барои рушди сайёҳӣ дар дурнамо мусоидат менамояд.

Мусаллам аст, ки дар шароити кунунии Ҷумҳурии Тоҷикистон соҳаи таъминоти сайёҳон бо ғизои мувофиқи диду таъби онҳо дар марҳилаи рӯӣ ба рушд майл дорад ва мебояд имкониятҳои мавҷудаи ҷустуҷӯ ва дарёфт карда шаванд. Дар ин чода соҳтмони комплексҳои фароғатӣ дар мавзеҳои назди кӯҳии дур аз маҳалҳои аҳолинишин мавқеи хоса дорад. Зеро, сайёҳони хориҷӣ ва дохилӣ дар як нуқтаи муайян метавонанд аз номгӯи таомҳои милли, аврупоӣ хосаи маҳаллӣ ва ғайра тановул намуда, ҳамчунин бо раванди омода намудани хӯрокҳои милли аз қабилӣ оши палав, танӯркабоб, омоч ва дигар шинос шаванд. Хусусан, ба роҳ мондани таъминоти нуқтаҳои хӯроқа бо маҳсулоти тару тоза аз лиҳоли экологии мувофиқ имконпазир буда, ин чараён ба рушди иқтисодии аҳолии дехот мусоид менамояд ва ҳам табиати биҳиштосои кишварро ба дигарон муаррифӣ менамояд. Бунёди муассисаҳои замонавии тановули хӯрок ва пешниҳоди номгӯи сершумори таомҳои милли, аврупоӣ ва ғайра барои ҷалби сайёҳон ва таъминии онҳо бо ғизои хушсифат басанда нест. Дар ин раванд мавқеи муҳимро дараҷанокии ва речаи хизматрасонии «люкс ё оӣ» дар ошхонаю чойхонаҳо ғайримқон буда, мебояд дар муассисаҳои дараҷаи тарабхона ташкил карда шавад. Ин намуди хизматрасонӣ дар соҳаи таъминоти сайёҳон бо ғизо хеле мураккабу гуногунҷабҳа буда барои шароити кунунии кишвар хизматрасонии нисбатан навтарин мебошад. Масалан, мавҷудияти нуқтаҳои сершумори таъминот бо ғизо дар қадд наздикии шоҳроҳи Душанбе – Чанок, ки хатсайри маъмули сайёҳон ба шумор меравад, имконияти хизматрасонии навъҳои «люкс» ё «оӣ» – ро пешниҳод карда наметавонад. Ҳол он, ки

талабот ба чунин навъи хизматрасонӣ мавҷуд асту то ҳол қонё гардонида нашудааст. Вале, бунёди бинои тарабхонаи замонавӣ дар ин мавзё танҳо қадами нахустин дар таъминоти сайёҳон бо ғизои хушсифат мебошад. Оро додани тарҳи беруна ва дохилии бинои тарабхона бо нақшу нигори миллӣ, сохта шудани мизу курсиҳои шинам аз маводҳои маҳаллии табиӣ, муҷаҳҳазсозии қисми хӯрокпазӣ бо таҷҳизотҳои замонавӣ, аз он ҷумла ҳавокашакҳои тавоно бо кубури дудбарои баланд, харидории зарфҳои баландсифати чинӣ бо қошуку корд ва дигар лавозимоти хӯрокхӯрӣ, ороиши болои миз бо дастурхони шинами нақшу нигори миллӣ дошта низ дар маркази диди сайёҳ қарор мегирад. Муҳайё намудани ҳамаи қисмҳои таркиби хизматрасонӣ дар тарабхона барои ҷалби сайёҳ басанда бошад ҳам, сатҳи мувофику муваффақи хизматрасонии пешхизматҳоро тақозо менамояд. Зеро, сайёҳи дорон диду завқ ба таъби баланд бояд аз пешхизмат оид ба таркиби таоми аз ғизонома (меню) интихобкардааш тарзи пухтани таом, ҳаҷму вазъи ҷузъҳои алоҳида ва дигар маълумотҳоро пурсон шуда, баъд аз гирифтани ҷавобҳои қаноаткунанда таомро фармоиш медиҳад. Дар бисёр ҳолатҳо мушоҳида мегардад, ки пешхизматҳо нафарони соҳибмаълумоти соҳаи хӯрокпазӣ набуда шахсони тасодуфӣ мебошанд ва либоси пешхизмат бояд шинам, барои хизматрасонӣ ва бо нақшу нигори миллӣ зеб дода ва ҳатман аз матои табиӣ бошад. Одатан, пешхизматҳо хоҳ зану хоҳ мард дар тарабхонаҳо бо сари луч хизмат мерасонанд, вале, пӯшидани тоқии миллӣ бо нақшу нигори ҳосаи маҳаллӣ мувофиқи мақсад мебошад. Зеро, сайёҳ аз ҷузъи маҳсули умумии тарабхона будани пешхизмат боҳабар мегардад. Ҳамаи пешхизматҳо ҳатман соҳиби тавсифот бошанд, ки дар он номи пешхизмат бо ҳарфҳои ҳонои алифбои кирилӣ ва ҳам англисӣ сабт ёбад.

Мебояд қайд кард, ки хизматрасонии сатҳи «люкс» ё «олӣ» дар тарабхона бештар ба фаолнокии маъмур вобастагии зиҷ дорад. Зеро, маъмур сайёҳ ё мизочро аз даромадгоҳ бо чехраи кушод ва суҳанҳои лутфомез пешвоз гирифта ба сари мизи дилхоҳаш мешинонад ва пешхизматро бо онҳо муаррифӣ намуда баъдан аз назди сайёҳ дур меравад. Дар навъи хизматрасонии «люкс» ё «олӣ» ҳатто таъин нашудани шахси масъул барои ҷобачогузории воситаҳои нақлиёти сайёҳ дар ин қароргоҳи маҳсули назди тарабхона мавқеи муҳимро дорост. Мавҷудияти нуқтаи нигоҳдории муваққатии либоси болоии мизоч ба яке аз ҷузъҳои ҳатмии хизматрасонӣ маҳсуб меёбад.

Дар вобастагии бо навъи муассисавӣ нуқтаҳои таъминоти сайёҳ бо ғизо, аз қабилӣ ошхонаву чойхона ва ғайра мебошад, ҷузъҳои алоҳидаи хизматрасонӣ ба сайёҳ дар тарабхонаро ҷои муассисаи худ ба роҳ монанд, ки мавқею манзалати муассисаро баланд мебардорад, зеро, мушоҳида ва муайян карда шудааст, ки дар аксарияти муассисаҳои таъминоти сайёҳ бо ғизо нуқтаҳои дастшӯӣ ва қазои хочат дар шароити номувофиқ қарор доранд, ки боиси норухати сайёҳ мешавад. Хусусан, мавҷудияти собун, воситаҳои яккаратаи гигиенӣ ва ғайра дар ин нуқтаҳо ҳатмӣ буда, ҳелҳои муҳими ҷараёни хизматрасонӣ дар таъминоти сайёҳ бо ғизоро ташкил медиҳад.

Хусусияти дигари ташкили соҳаи таъминоти сайёҳони хориҷӣ ва дохилӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба роҳ мондани таъмини мунтазами тарабхонаву ошхонаҳо бо маҳсулоти ширӣ – шир, чурғот, чакка ва дигарон аз аҳолии деҳоти атроф мебошад, ки бо сифат ва нав будани худ фарқ менамоянд. Чунин занҷири таъминоти муассисаҳо бо меваю сабзавоти тару тоза низ бояд ба роҳ монда шаванд, ки сайёҳ ё мизочро қонё карда тавонад ва аз номгӯи сершумор иборат бошад. Дар акси ҳол маҷбур мешавад, ки ё ҷиҳати дарёфти ин ё он меваю сабзавот дархост кунад ё худ, маводи заруриро пайдо накарда норухат шавад.

Дар натиҷа омӯзиши сатҳи ташкили таъминоти ғизоии сайёҳони хориҷӣ ва дохилӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон метавон хулоса намуд, ки алҳол масъалаи мазкур характери ноустувори хаотикӣ дорад ва имкониятҳои сершумор ҷиҳати тақомули он мавҷуд мебошад. Яке аз захираҳои мавҷудаи тақомул дар ташкили тарабхонаи замонавии навъи хизматрасонии «люкс» ё «олӣ» мебошад, ки заминаи воқеии рушди сайёҳӣ дар кишвар шуда метавонад.

АДАБИЁТ:

1. Александрова А.Ю: Международный туризм: Учеб. пособие для вузов.–М.,2001.
2. Браймер Роберт А. Основы управления в индустрии гостеприимства. –М., 1995.
3. Бухалков М.И. Внутрифирменное планирование: Учебник. 2-е изд., испр.Идоп.–М.,2000.
4. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Стратегияи давлатии рушди сайёҳӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2020 – 2030».
5. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, 26 декабри соли 2017//Муҳаррирон Раҳмон О.Э., Асадзода А. Масъули чоп Файзуллозода Қ.Б. – Душанбе: Шарқи озад, 2017. – 39 с.

6. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, 26 декабри соли 2018//Муҳаррирон Раҳмон О.Э., Асадзода А. Масъули чоп Файзуллозода Қ.Б. – Душанбе: Шарқи озод, 2018. – 39 с.

REFERENCES:

1. Aleksandrova A.Yu. International Tourism: Textbook for Higher Education Institutions. – Moscow, 2001.
2. Braimer Robert A. Basics of Management in the Hospitality Industry. – Moscow, 1995.
3. Bukhalkov M.I. Intra-Company Planning: Textbook. 2nd ed., revised and expanded. – Moscow, 2000.
4. Government of the Republic of Tajikistan Decision "On the State Strategy for Tourism Development in the Republic of Tajikistan for 2020-2030".
5. Address of the President of the Republic of Tajikistan, Leader of the Nation, Emomali Rahmon to the Supreme Assembly of the Republic of Tajikistan, December 26, 2017 // Editors: Rahmon O.E., Asadzo A. Publishing editor: Fayzullozoda Q.B. – Dushanbe: Sharki Ozod, 2017. – 39 p.
6. Address of the President of the Republic of Tajikistan, Leader of the Nation, Emomali Rahmon to the Supreme Assembly of the Republic of Tajikistan, December 26, 2018 // Editors: Rahmon O.E., Asadzo A. Publishing editor: Fayzullozoda Q.B. – Dushanbe: Sharki Ozod, 2018. – 39 p.